

SELİM İLERİ'NİN UZAK, HEP UZAK ESERİ ÜZERİNE

İsmail TURAN

*Bana yalnızca kitapların insanları yardım edebilir.
Selim İleri*

Benim arada bir Selim İleri nöbetim tutar. Hepimizin vardır böyle zafları. Sığınacak bir liman ararız. Ben bu eksikliği Selim Bey'le gideririm. Elimde okuduğum, üzerinde çalıştığım her ne varsa bırakıp hemen Selim Bey'in kitaplarına yönelir ve o doyumsuz açlığımı gidermek için tüm çabamı sarf ederim.

Kitaplığında Selim Bey'in apayrı bir yeri vardır. O kadar uzaklara koymam onu. Hep yanı başımdadır. Hemen hemen her gün Selim Bey ile hasbihâl ederim. Bir an kitaplığında kitaplarından birini göremeyince nut-kum tutulur, nefesim kesilir, hayatla bağım kalmaz. Kim sevdiğinden ayrı durmak, onu kaybetmek ister ki.

Birden *Uzak, Hep Uzak* adlı deneme kitabı ile göz göze gelirim. Ardından *Mel'un, Cumartesi Yalnızlığı, Yağmur Akşamları, Bu Yaz Ayrılığın İlk Yazı Olacak* ve daha niceleri... Sadece romanları, öyküleri, denemeleri, şiirleri, yemek tarifleriyle değil yıllarca yazmış olduğu yazıları, dergilerde, gazetelerde, kitap eklerinde sararmış yüzlerce çalışmasıyla gönlümüze girmiştir.

Bana göre Selim Bey'in kaleminin eşsiz lezzetiyle karşılaş/a/mayan bir okur, hayatı geriden takip ediyordur. Bu yoksunluğu derhâl gidermeli, onun eşsiz kalemini derinliklerine kadar hissetmelidir.

Selim Bey'in eserleri Everest Yayınları'ndan çıkmaktadır. Edebiyatımızda yarım asırlık bir çınar olan İleri'nin kırkın üzerinde kitabı vardır. Eşsiz bir İstanbul beyefendisi. Benim için iyi bir ağabey. Selim Bey'i ilk defa 2012 yılında -geç bir tanışma oldu maalesef- bir gazete ekinde "Halit Ziya'nın Sanat

ve Musiki Görüşleri” üzerine yazmış olduğu bir yazıyla tanıdım. Bu yazısını okuduktan sonra hem kendisine hem de Halit Ziya'ya karşı sonsuz bir sevgi ve ilgi oluştu bende. Okudum, okudum; iliklerime kadar yaşıdım bu tadı.

Bu kadar da değil. Radyo programları da yapan Selim Bey, bunları *Gramofon Hâlâ Çalıyor* adlı eserinde yazmıştır. Çocukluk anılarını, kırılmamış umutlarını, güzel günlerini anlatıyor bu kitabında. O anlar için “Geri gelmeyecek o anlar, zamanlar.” diyor.

Selim Bey sinemayla da ilgilendi. İyi bir senaristtir kendisi. “Sultan” olarak da anılan sinema sanatçımız Türkan Şoray’la da çok yakın bir dostluğu olan Selim Bey, bir anısında *Seni Kalbime Gömdüm* adlı eserindeki kahramanın adını “Eylül” koyanın Türkan Şoray olduğunu söylemiştir.

Uzak, Hep Uzak bir deneme kitabıdır. Hep bir aşkın yanında yarım kalan bir mutluluğun, yalnızlığın Selim Bey üzerindeki izlenimlerini görürüz. Yaz kavramı çok önemlidir onun için. Yazı hep bir heyecanla beklemiştir Selim Bey çünkü okuyacağı kitapları sıraya dizilmiş onu bekliyordur. En çok *Çehov*’u okumuştur. *Vişne Bahçesi*’ni, *Vanya Dayı*’yı, *Martı*’yı, *Üç Kızkardeş*’i... Yaz bitince boğazı düğümленir, ölümü derinden hisseder, kitaplardan aylarca uzak kalacak olmanın vehmiyle kahrolur. Okulun, verilen ödevlerin sıkıcılığında, okuma zevkini körelten daracık dünyasında yok olup gitmekten korkar. Fazla karamsar, umutsuz, bir başınadır. Bu anda tek yapması gereken şeyin “yazmak” olduğunu düşünür. “Evet ama, yaz bende görmediğim, göremeyeceğim bir natürmortun izi... uzak izi olarak kalmış.” Eserlerinde de görülür ki mevsim sanrıları fazlasıyla yaşanır. İçinde hep bir “yaz” kalmıştır.

Yazdığı romanların kahramanlarından ayrılmak zordur Selim Bey için. “Solmaz Hanım”dan ayrılmak büyük üzüntü verir ona. *Gramofon Hâlâ Çalıyor*’da, “Cemil Şevket Bey”den tanıdık gelir bize. Herkes gibi kahramanları da onu yalnız bırakır. Bir başına. Arkalarından seslenir fakat fayda vermez. Bütün geceler artık yalnızdır.

Uzak, Hep Uzak’ta romanlarındaki kahramanların adlarına da değinir. Kerime Nadir’in Nalan’ı, Refik Halit’in Nilgün’ü, Reşat Nuri’nin Feride’si, Yakup Kadri’nin Seniha’sı... Bu tip roman kahramanlarının isimlerinin çocuklarımıza ad koymada fazlasıyla etkilidir.

Kitabındaki bir denemesinde eserlerdeki dans sahneleri üzerinde durur. *Anna Karenina*’daki dans sahnesinden, *Kırık Bir Aşk Hikâyesi*’ndeki Hümeysra ile Kadir’in dans sahnesinden, Halit Ziya’nın *Kırk Yılı*’ndaki baloya tut-

kunluğundan, Reşat Nuri'nin *Akşam Güneşi*'nden, Zavallı Necdet'ten, Muazzez Tahsinden, Peyami Safa'nın *Cumbadan Rumbaya*'sından, K. Mansfield'in *İlk Balo*'sundan dem vurur. Her şeyi aşkla yapar Selim Bey. Aşkla yazar, aşkla anlatır, aşkla güler.

Selim Bey, *Uzak, Hep Uzak* radyo anılarından, Sıracevizler'de gördüğü bir kediden, Amerika'dan, kitapların insanlarından, Ankara anılarından, bir gece yarısı rüyasında hafızasındaki tüm sözcükleri yitirdiğinden, bir kadınla telefon görüşmesinden, hepimizin uhdesi “kaçışın simgesi olduğu kadar iyimser ütopyaların da yeri yurdu olan” adadan, sahafta gördüğü bir roman kapağından, Reşat Nuri'den, Demokrat Parti yıllarından, Ahmet Hamdi Tanpınar'a olan hayranlığından her biri ayrı başlıklarda olmak üzere özgün bir üslupla bahseder.

Selim Bey; bu kitabındaki bir denemesinde, sokağın dış dünyaya açılan kapı olduğunu fakat insanın kendi benliğine çekilmesi gerektiğini hatta Halit Ziya'nın Ömer Behiçe (*Kırık Hayatlar* adlı romanın kahramanı) yaptırdığı gibi bir evle mutlu olmayı öğrenebilmeyi anlatır.

Bütün çocukların resimlediği bir kapısı ve bir penceresi olan, bacasından dumanlar tüten, gökyüzünde güneşin açtığı bir evin hikâyesini anlatır. Hatta:

“Ev kurtarıcı mıdır, yoksa evden kaçış zorunlu mudur?” diye bir soru dahi yöneltir bizlere. “Evler” şairi Behçet Necatigil de Halit Ziya da bu soruya net bir cevap verememiştir.

Aldığı bir ödülün hoşnut olduğundan, *Paydos*'tan, *Tablodaki Adam*'dan, *Buzlar Çözülmeden*'den bahsediyor. Edebiyatın iyiye ve güzele, mutluluğa sevk ettiğinden, Behçet Necatigil'in eşi -Selim Bey'in de öğretmeni olan Huriye Hanım'a ve kızlarına yazmış olduğu *Serin Mavi* adlı kitabından, Necatigil'le ilk defa ne zaman tanıştığından bahseder. Necatigil için:

“Necatigil'i okumak, yurdun yaralarına biraz olsun merhem sürmekle eş anlamlı.” diyerek kendisi için Necatigil'in ne kadar önemli olduğuna işaret gösterir.

“Yalçın kaya” dediği Balzac'ın kendisini hep yordüğünü, bir çırpıda okuyabildiği romanlarının az olduğunu söyler. Hatta *Goriot Baba*'nın elinde yıllarca kaldığını, bir türlü bitiremediğini hayıflanarak anlatır fakat şimdi *Kral Lear* neyse *Goriot Baba* da odur onun için.

Batı edebiyatına hâkim olduğunu kitabında bahsettiği eserlerden, yazarlardan kolaylıkla anlarız. Selim Bey, Emile Zola'nın Balzac'tan üstün ol-

duğunu ifade ediyor; örnek olarak da *Nana* ve *Tazı Payı*'nı gösteriyor. Ancak Balzac'ın roman anlayışının yüceliği, edebiyat var olduğu sürece hiç tükenmeyecek, zarar görmeyecektir. Tamı tamına 50 yıllık bir ömür ve bu kısacık yaşamda onlarca yapıt. Ne kadar da değerli bir kalem olduğunu sadece bir eserini okuyarak bile hissedebiliriz. Selim Bey, Balzac'ın bir masada çalışırken sıkıldığı anda bir başka masaya geçtiğini ve orada başka bir eser üzerinde çalıştığını hatırlatır bizlere.

Roman adları tutkusunun çocukluğundan olabileceğini hatta şu ifadeyle de bu tutkusunu kanıtlar niteliktedir.

“*Anna Karenina* roman adı mıdır, yoksa kavramsallaşmış bir kadın, yaşayan, soluyan, acı çeken bir insan mı tıpkı *Madame Bovary* gibi...”

Bu kitabında Selim Bey, bugün Orhan Kemal'siz yaşamının sancısını edebiyatımızın çektiğini belirtir. Hep eski olana özlemi var yazarın.

Aşk romanı yazmak istediğini söyler Selim Bey. Ancak iki cümle aşkla ilgili ifadeler sarf ederek aşk romancısı sayılmayacağını belirtir. Edebiyatımızın aşk romanları üzerine çeşitli yazıları olduğunu ve aşk romancılarının (Kerime Nadir, Muazzez Tahsin, Esat Mahmut vb.) “okur” yetiştiren yazarlar olduğunu söyler.

Selim Bey, çoğu eserinde olduğu gibi bunda da eski olanı, maziye, geçmiş edebiyatçılarımızı, yok olmaya maruz kalmış, sararmış kâğıtlarda kalan unutulmaya yüz tutmuş eserleri ve bunların hak ettiği değeri almasını elinden geldiğince sağlamaya çalışır.

Sinemayla ilgili söylediği şu ifade içimizi burkar.

“Gözümün önünde maziye karışanlardan biri de Yeşilçam sinemasıdır. Mürekkep yalamışların küçümsediği sinema.”

Kitabın bir bölümü “Biraz Sinema” başlığıyla “halk sanatlarımızın sonuncusu olan” sinemaya ayrılmıştır. Burada sinema sanatının kendisi üzerindeki etkisini, Türk sinemasının “küçük hanımefendi”si olan “Belgin Doruk”u ve çocukluğunda izlediği filmleri -özellikle *Kazablanka*- içtenlikle anlatır.

Uzak, Hep Uzak'ın son bölümünde; “Benim Yazarım” başlığıyla İstanbul'un, Boğaziçi'nin yazarı olan A. Şinasi Hisar'la tanışma anını, üzerindeki etkisini, yazmış olduğu çalışmaların edebiyatımız için öneminden bahseder. A. Şinasi Hisar için İstanbul bir eş gibidir. A. Şinasi Hisar'ın yazmış olduğu eserlerden bahsederken hâkim temalarını, A. Şinasi Hisar için

İstanbul'un önemini, Boğaziçi'nin, Çamlıca'nın kokusunu iliklerimize kadar hissettirir. Zamanında haksız eleştirilere maruz kalsa da hem Selim Bey için hem de edebiyatımız için değeri geç anlaşılan bir yazarımızdır.

Selim Bey için Boğaziçi'nde "yıkık, تنها, kimsesiz" bir Hisar vardır. Şair Nigar Hanım'la komşu olan A. Şinasi Hisar, Nigar Hanım'ın eşsiz güzelliğine tutulmuş ve bu karşılıksız aşk sonrasında bir daha da bu işlere girmemiştir.

Selim Bey, A. Şinasi Hisar'la kitabına nokta koyar. Gün geçtikçe eksiliyoruz, bu eksiklik hızla sürmekte. O zaman yapacağımız tek şey kitaplara sığınmak. Selim Bey'in de dediği gibi;

"Bana yalnızca kitapların insanları yardım eder."